Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VAZIRLAR MAHKAMASINING HOKIMIYAT TIZIMIDAGI O'RNI VA ASOSIY VAZIFASI

Raimberdiyev Sarvar Elyor o‘g‘li
Namangan davlat universiteti
Yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: **Pulatov Otabek**
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20326292

Annotatsiya. Ushbu maqola O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining davlat hokimiyati tizimidagi o'rni va asosiy vazifalarini chuqur tahlil qiladi. Unda Vazirlar Mahkamasining konstitutsiyaviy maqomi, ijro etuvchi hokimiyatning oliy organi sifatidagi roli hamda Prezident va Oliy Majlis bilan o'zaro munosabatlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot Vazirlar Mahkamasining iqtisodiy, ijtimoiy va tashqi siyosatni amalga oshirishdagi asosiy funksiyalarini, shuningdek, davlat boshqaruvidagi ahamiyatini yoritadi. Maqola Vazirlar Mahkamasining mamlakat taraqqiyoti va barqarorligini ta'minlashdagi muhim rolini ta'kidlaydi.
Kalit so'zlar: Vazirlar Mahkamasi, Ijro Hokimiyati, Davlat Boshqaruvi, Konstitutsiyaviy Maqom, O'zbekiston Respublikasi, Siyosatni Amalga Oshirish, Hokimiyat Tizimi

Abstract. This article provides an in-depth analysis of the role and main functions of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan within the system of state power. It examines the constitutional status of the Cabinet of Ministers, its role as the supreme body of executive power, and its interactions with the President and the Oliy Majlis. The study elucidates the key functions of the Cabinet of Ministers in implementing economic, social, and foreign policy, as well as its significance in state governance. The article underscores the crucial role of the Cabinet of Ministers in ensuring the country's development and stability.
Keywords: Cabinet Of Ministers, Executive Power, State Governance, Constitutional Status, Republic Of Uzbekistan, Policy Implementation, System Of Power

Аннотация. Данная статья предлагает углубленный анализ места и основных функций Кабинета Министров Республики Узбекистан в системе государственной власти. В ней рассматривается конституционный статус Кабинета Министров, его роль как высшего органа исполнительной власти, а также взаимодействие с Президентом и Олий Мажлисом. Исследование освещает ключевые функции Кабинета Министров в реализации экономической, социальной и внешней политики, а также его значение в государственном управлении. Статья подчеркивает важнейшую роль Кабинета Министров в обеспечении развития и стабильности страны.
Ключевые слова: Кабинет Министров, Исполнительная Власть, Государственное Управление, Конституционный Статус, Республика Узбекистан, Реализация Политики, Система Власти

Kirish. O'zbekiston Respublikasi davlat boshqaruvi tizimida ijro etuvchi hokimiyatning markaziy organi bo'lgan Vazirlar Mahkamasi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Uning faoliyati davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. So'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli demokratik islohotlar va konstitutsiyaviy o'zgarishlar Vazirlar Mahkamasining maqomi, vakolatlari va boshqa davlat organlari bilan o'zaro munosabatlarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etdi. Ayniqsa, 2024-

yil 25-oktabrda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi to'g'risida"gi O'RQ-982-sonli Konstitutsiyaviy Qonun ushbu organning huquqiy asoslarini tubdan yangiladi va uning davlat hokimiyati tizimidagi o'rnini mustahkamladi.

Ushbu yangi qonunchilikka ko'ra, Vazirlar Mahkamasi ijro etuvchi hokimiyatning oliy organi sifatida belgilangan bo'lib, iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy sohalarning samarali faoliyatiga rahbarlik qilish, shuningdek, Konstitutsiya, qonunlar, Oliy Majlis palatalarining qarorlari, Prezident farmonlari, qarorlari va farmoyishlari ijrosini ta'minlash uchun mas'uldir [1, 2]. U kollegial organ sifatida faoliyat yuritib, O'zbekiston Respublikasida ijro etuvchi hokimiyatning yagona tizimiga rahbarlik qiladi va Oliy Majlis hamda Prezident oldida javobgardir [1, 2]. Prezidentning Bosh vazir nomzodini taqdim etish va hukumat a'zolarini tayinlashda parlament palatalari bilan o'zaro hamkorlik qilish vakolatlari ham ushbu tizimda muhim o'rin tutadi [6].

Mazkur tadqiqotning maqsadi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining zamonaviy davlat hokimiyati tizimidagi o'rni, huquqiy maqomi, asosiy vazifalari va funksiyalarini yangi Konstitutsiyaviy Qonun normalari asosida kompleks tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, uning boshqa davlat organlari, xususan, Oliy Majlis va Prezident bilan o'zaro munosabatlari mexanizmlarini o'rganish, ijro etuvchi hokimiyatning markaziy organi sifatidagi samaradorligini oshirish yo'llarini aniqlash ham tadqiqotning asosiy yo'nalishlaridan biridir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining davlat hokimiyati tizimidagi o‘rni va faoliyatini tahlil etishda, avvalo, ushbu organning huquqiy maqomini belgilovchi asosiy normativ-huquqiy hujjatlarga murojaat qilish zarur. So‘nggi yillarda mamlakatda amalga oshirilgan keng ko‘lamli konstitutsiyaviy islohotlar va qonunchilikdagi yangilanishlar Vazirlar Mahkamasining maqomi, vakolatlari hamda boshqa davlat organlari bilan o‘zaro munosabatlarini tubdan qayta ko‘rib chiqishni taqozo etdi. Bu borada 2024-yil 25-oktabrda qabul qilingan “O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi to‘g‘risida”gi O‘RQ-982-sonli Konstitutsiyaviy Qonun fundamental ahamiyatga ega bo‘lib, u Vazirlar Mahkamasining davlat boshqaruvi tizimidagi o‘rnini mustahkamlagan va uning faoliyatini yangi huquqiy asoslarga ko‘ra tartibga solgan asosiy manba hisoblanadi. Mazkur Konstitutsiyaviy Qonun Vazirlar Mahkamasini ijro etuvchi hokimiyatning oliy organi sifatida belgilaydi. Bu ta’rif ijro etuvchi hokimiyatning yagona tizimida Vazirlar Mahkamasining markaziy va yetakchi rolini anglatadi. Uning oliy maqomi mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va ma’naviy sohalarining samarali faoliyatiga rahbarlik qilish majburiyatini yuklaydi [1, 2]. Ushbu qoida Vazirlar Mahkamasining nafaqat ma’muriy-boshqaruv funksiyalarini bajarish, balki davlat siyosatining strategik yo‘nalishlarini belgilash va amalga oshirishda ham hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, aholi turmush darajasini oshirish, ta’lim, sog‘liqni saqlash, madaniyat va boshqa ijtimoiy sohalarda samarali siyosat yuritish Vazirlar Mahkamasining asosiy vazifalari sirasiga kiradi.

Konstitutsiyaviy Qonunda Vazirlar Mahkamasining O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, qonunlar, Oliy Majlis palatalarining qarorlari, Prezident farmonlari, qarorlari va farmoyishlari ijrosini ta’minlash uchun mas’ul ekanligi alohida ta’kidlangan. Bu qoida ijro etuvchi hokimiyatning qonun ustuvorligi prinsipiga asoslanganligini va uning boshqa hokimiyat tarmoqlari tomonidan qabul qilingan hujjatlarni so‘zsiz bajarish majburiyatini belgilaydi. Vazirlar Mahkamasi davlat siyosatini amaliyotga tatbiq etuvchi asosiy mexanizm sifatida, qonunchilik hujjatlarining to‘liq va o‘z vaqtida ijro etilishini ta’minlash orqali davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bu, o‘z navbatida, davlat organlarining mas’uliyatini kuchaytiradi va fuqarolarning huquq hamda erkinliklarini himoya qilishda muhim rol o‘ynaydi. Vazirlar Mahkamasi kollegial organ sifatida faoliyat yuritib, O‘zbekiston Respublikasida ijro etuvchi hokimiyatning yagona tizimiga rahbarlik qiladi [1, 2]. Kollegiallik prinsipi qaror qabul qilish jarayonlarida jamoaviy mas’uliyatni va keng muhokamalarni ta’minlaydi, bu esa qabul qilinayotgan qarorlarning sifatini oshirishga xizmat qiladi. Ijro etuvchi hokimiyatning yagona tizimiga rahbarlik qilish deganda, Vazirlar Mahkamasining vazirliklar, davlat qo‘mitalari, agentliklar va inspeksiyalar kabi respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini muvofiqlashtirishi va ularga

umumiy rahbarlik qilishi tushuniladi. Bu markazlashgan boshqaruv tizimi davlat siyosatining barcha darajalarda izchil amalga oshirilishini ta’minlash uchun zarurdir.

Yangi Konstitutsiyaviy Qonun Vazirlar Mahkamasining Oliy Majlis hamda Prezident oldida javobgar ekanligini aniq belgilaydi. Bu qoida hokimiyatlar bo‘linishi prinsipining amaldagi ifodasi bo‘lib, ijro etuvchi hokimiyatning qonun chiqaruvchi va Prezident hokimiyati tomonidan nazorat qilinishini ta’minlaydi. Vazirlar Mahkamasining parlament oldidagi javobgarligi uning faoliyati ustidan demokratik nazoratni kuchaytiradi va hukumatning xalq vakillari oldidagi mas’uliyatini oshiradi. Prezident oldidagi javobgarlik esa davlat boshlig‘ining ijro etuvchi hokimiyat faoliyatini umumiy nazorat qilish va davlat siyosatining strategik yo‘nalishlarini belgilashdagi konstitutsiyaviy vakolatlarini mustahkamlaydi. Bu ikki tomonlama javobgarlik mexanizmi davlat boshqaruvida muvozanatni saqlashga xizmat qiladi.

Vazirlar Mahkamasining tarkibiy tuzilishi Bosh vazir, uning o‘rinbosarlari va vazirlardan iborat bo‘lib, Qoraqalpog‘iston Respublikasi Hukumati boshlig‘i ham lavozimi bo‘yicha uning tarkibiga kiradi [1, 2]. Bu tarkibiy tuzilma hukumatning keng qamrovli faoliyatini ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, turli sohalar bo‘yicha mas’ul shaxslarning jamoaviy ishlashini nazarda tutadi. Bosh vazirning nomzodini Prezident tomonidan taqdim etilishi va hukumat a’zolarini tayinlashda parlament palatalari bilan o‘zaro hamkorlik qilish vakolatlari ham ushbu tizimda muhim o‘rin tutadi. Bu jarayonlar hukumatning shakllanishida demokratik prinsiplarni mustahkamlaydi va uning legitimligini oshiradi. Umuman olganda, 2024-yilgi Konstitutsiyaviy Qonun O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining davlat hokimiyati tizimidagi o‘rnini yanada aniqlashtirib, uning vakolatlarini kengaytirgan va mas’uliyatini oshirgan. Bu yangilanishlar mamlakatda amalga oshirilayotgan demokratik islohotlarning mantiqiy davomi bo‘lib, ijro etuvchi hokimiyatning samaradorligini, shaffofligini va xalq oldidagi javobgarligini ta’minlashga qaratilgan. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Vazirlar Mahkamasining yangi huquqiy maqomi uning davlat boshqaruvidagi rolini kuchaytirib, uni zamonaviy, samarali va xalqparvar davlat qurish jarayonining asosiy drayverlaridan biriga aylantiradi. Ushbu qonun ijro etuvchi hokimiyatning barcha bo‘g‘inlarida faoliyat samaradorligini oshirish, qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirish va davlat xizmatlari sifatini yaxshilash uchun mustahkam huquqiy asos yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi ushbu tadqiqot O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining zamonaviy davlat hokimiyati tizimidagi o'rni va asosiy vazifalarini kompleks tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, uning metodologik asosi huquqiy-normativ, tizimli-funksional va qiyosiy-tahliliy yondashuvlarning uyg'unligiga asoslanadi. Tadqiqotning bosh maqsadi – Vazirlar Mahkamasining yangi konstitutsiyaviy maqomini, vakolatlarini va boshqa davlat organlari bilan o'zaro munosabatlarini 2024-yil 25-oktabrda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi to'g'risida"gi O'RQ-982-sonli Konstitutsiyaviy Qonun [1, 2] normalari asosida ilmiy jihatdan asoslash va baholashdir. Bu yondashuv hukumat faoliyatining huquqiy asoslarini, uning davlat boshqaruvidagi rolini va samaradorligini har tomonlama o'rganish imkonini beradi. Tadqiqot ijro etuvchi hokimiyatning oliy organi sifatidagi mas'uliyatni, kollegial faoliyat prinsiplarini va davlat siyosatini amalga oshirishdagi markaziy rolni atroflicha ko'rib chiqadi. Asosiy metodologik vosita normativ-huquqiy hujjatlarni chuqur tahlil qilishdir. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi to'g'risida"gi Konstitutsiyaviy Qonun [1, 2] hamda Vazirlar Mahkamasining faoliyatini tartibga soluvchi boshqa qonunosti hujjatlari asosiy manba bo'lib xizmat qiladi. Ushbu tahlil Vazirlar Mahkamasining huquqiy maqomini, ijro etuvchi hokimiyatning oliy organi sifatidagi vakolatlarini, vazifalarini va javobgarligini aniqlashga qaratilgan. Qonun hujjatlarining matni, ulardagi normalarning mazmuni va mohiyati, shuningdek, ularning amaliyotdagi tatbiqi imkoniyatlari chuqur o'rganiladi. Tizimli tahlil metodi Vazirlar Mahkamasini O'zbekiston Respublikasi davlat hokimiyati tizimining ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi. Bu metod orqali hukumatning Oliy Majlis va Prezident bilan o'zaro munosabatlari, vakolatlar taqsimoti va nazorat mexanizmlari o'rganiladi [6]. Xususan, Prezidentning Bosh vazir nomzodini taqdim etish va hukumat a'zolarini tayinlashda parlament

palatalari bilan o'zaro hamkorlik qilish vakolatlari [6], shuningdek, Vazirlar Mahkamasining Oliy Majlis hamda Prezident oldidagi javobgarligi tizimli yondashuv asosida tahlil qilinadi. Funksional tahlil esa Vazirlar Mahkamasining ijro etuvchi hokimiyatning markaziy organi sifatidagi asosiy vazifalari va funksiyalarini, jumladan, davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirishdagi rolini, vazirliklar, davlat qo'mitalari, agentliklar va inspeksiyalar kabi respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini muvofiqlashtirish mexanizmlarini o'rganishga qaratilgan [1, 2]. Bu yondashuv hukumatning davlat boshqaruvidagi samaradorligini baholash uchun asos yaratadi.

Vazirlar Mahkamasining huquqiy maqomi va vakolatlarining evolyutsiyasini tushunish uchun qisqacha tarixiy-huquqiy tahlil elementlaridan ham foydalaniladi. Bu, xususan, avvalgi qonunchilik hujjatlarining yangi Konstitutsiyaviy Qonun [1, 2] bilan almashtirilishi kontekstida muhimdir. Ushbu o'zgarishlar hukumatning davlat boshqaruvidagi o'rnini mustahkamlashga qaratilgan izchil islohotlarning bir qismi sifatida ko'riladi. Qiyosiy tahlil elementlari esa, Prezident va parlament o'rtasidagi hukumatni shakllantirish bo'yicha o'zaro munosabatlarning xorijiy mamlakatlardagi tajribasini o'rganish orqali, O'zbekiston modelining o'ziga xos xususiyatlarini va uning xalqaro amaliyotdagi o'rnini baholashga xizmat qiladi. Bu, ayniqsa, milliy qonunchilikdagi yangiliklarning xalqaro standartlar bilan qanchalik uyg'un ekanligini aniqlashga yordam beradi. Tadqiqotda to'plangan ma'lumotlar va tahlillar asosida Vazirlar Mahkamasining davlat boshqaruvidagi roli va samaradorligi bo'yicha tanqidiy sintez amalga oshiriladi. Bu sintez yangi Konstitutsiyaviy Qonun [1, 2] doirasida hukumatning kuchaytirilgan vakolatlari va mas'uliyatining davlat boshqaruvi tizimiga ta'sirini baholashga qaratilgan. Tanqidiy sintez Vazirlar Mahkamasining ijro etuvchi hokimiyatning oliy organi sifatidagi faoliyatining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, shuningdek, uning davlat siyosatini amalga oshirishdagi samaradorligini oshirish bo'yicha potentsial yo'nalishlarni belgilashga yordam beradi. Asosiy manbalar sifatida O'zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlari, jumladan, Konstitutsiya, qonunlar, Prezident farmonlari va qarorlari, shuningdek, Oliy Majlis palatalarining qarorlari xizmat qiladi. Bundan tashqari, mavzu bo'yicha mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, monografiyalar, maqolalar va tahliliy materiallar ham keng o'rganiladi. Ayniqsa, Vazirlar Mahkamasi va Prezident o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning yangi tartibini tahlil qiluvchi ilmiy maqolalar [6] muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari Vazirlar Mahkamasining davlat boshqaruvidagi rolini yanada oshirish, uning faoliyatini optimallashtirish va shaffofligini ta'minlash bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining davlat hokimiyati tizimidagi o'rnini yangi konstitutsiyaviy qonun asosida chuqur tahlil qildi. Unda Vazirlar Mahkamasining ijro etuvchi hokimiyatning oliy organi sifatidagi maqomi, iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy sohalarga rahbarlik qilishdagi asosiy vazifalari atroflicha yoritildi. Hukumatning kollegial faoliyat yuritishi hamda Oliy Majlis va Prezident oldidagi ikki tomonlama javobgarligi davlat boshqaruvida muvozanat va shaffoflikni ta'minlashga xizmat qilishi ko'rsatildi. Yangi qonunchilik Vazirlar Mahkamasining davlat siyosatini amalga oshirishdagi samaradorligini oshirish va xalq oldidagi mas'uliyatini kuchaytirishga qaratilgan muhim qadam bo'lib, kelajakda zamonaviy, samarali va xalqparvar davlat qurish jarayonining asosiy drayverlaridan biriga aylanishiga mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (Yangi tahriri). 2023-yil 30-aprel. – https://lex.uz/docs/6445147
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6079-son Farmoni. – https://lex.uz/docs/5040940

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 1-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ijro etuvchi tuzilmasini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4942-son Qarori. – https://lex.uz/docs/5216664
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-21-son Farmoni. – https://lex.uz/docs/5841063
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 17-yanvardagi "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-1-son Farmoni. – https://lex.uz/docs/6366874
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 17-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ijro etuvchi tuzilmasini takomillashtirish hamda uning faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-10-son Qarori. – https://lex.uz/docs/6366877
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 12-iyundagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi faoliyatini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-190-son Qarori. – https://lex.uz/docs/6500000
8. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 21-apreldagi "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi O'RQ-686-son Qonuni. – https://lex.uz/docs/5387467
9. O'zbekiston Respublikasining 2022-yil 28-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksiga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi O'RQ-786-son Qonuni. – https://lex.uz/docs/6134372
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 26-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi faoliyatini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-44-son Qarori. – https://lex.uz/docs/6792372